

УДК 613:37.091.12.011.3 – 051

Носко М. О.

ORCID 0000-0001-9903-9164
Researcher ID C-6263-2017
Scopus-Author ID 56880089100

Дійсний член (академік) НАПН України,
доктор педагогічних наук, професор, ректор
Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка
(Чернігів, Україна) E-mail: rektor@chnpu.edu.ua

Жа́ра Г. І.

ORCID 0000-0002-8092-542X
Researcher ID R-7389-2017

Кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри біологічних основ
фізичного виховання, здоров'я і спорту
Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка
(Чернігів, Україна) E-mail: zhannafarm@gmail.com

КОМПЕТЕНТНІСТЬ ІНДИВІДУАЛЬНОГО ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖЕННЯ ВЧИТЕЛЯ ЯК СКЛАДОВА ОСВІТНІХ СТАНДАРТІВ

У статті розглядається проблема внесення питань індивідуального здоров'я-збереження до професійних стандартів підготовки вчителів різних предметних спеціальностей.

Мета роботи – практичне узагальнення заходів з реалізації змісту компетентності індивідуального здоров'язбереження вчителів у системі неперервної педагогічної освіти, які б могли стати основою для розробки відповідних складових освітніх стандартів підготовки майбутніх учителів.

Методологія. Використано методи системного узагальнення результатів попередніх експериментальних досліджень, аналітико-синтетичного переусвідомлення та інтерпретації отриманих даних, схематично-графічного представлення узагальненої інформації.

Наукова новизна. Обґрунтовано практичні шляхи реалізації змісту компетентності індивідуального здоров'язбереження у підготовці майбутніх учителів. Показано можливі ролі і напрями діяльності у цих процесах педагогічного закладу вищої освіти в цілому, а також викладачів та кураторів академічних груп зокрема.

Висновки. Впровадження професійних стандартів у підготовку сучасного вчителя потребує практичної узгодженості і забезпечення наступності між закладом вищої освіти і закладом загальної середньої освіти, де відбуватиметься професійна соціалізація молодого фахівця. Цілісність організації освітнього середовища закладу вищої освіти і системність дій викладачів у напрямі формування компетентності індивідуального здоров'язбереження студентів – майбутніх учителів – є необхідними складовими їхньої підготовки. Представлені у роботі напрями діяльності викладачів з формування компетентності індивідуального здоров'язбереження студентів педагогічного закладу вищої освіти є прикладом для впровадження, що забезпечує реалізацію професійного стандарту через внесення відповідних доповнень до освітніх програм підготовки майбутніх учителів різних спеціальностей.

Ключові слова: вчитель, здоров'я, компетентність індивідуального здоров'я-збереження, освітній стандарт, професійна підготовка.

Постановка проблеми. Останніми роками питання розробки професійних стандартів в Україні обговорюється на різних рівнях. Цінності, пропоновані Європейською спільнотою у відповідних стандартах та вказівках [1; 2; 6; 11; 12; 13], зорієнтовані на узгодження запитів ринку праці, цілей освітніх програм закладів вищої освіти (ЗВО), та реальних компетентностей, які отримують здобувачі вищої освіти. Також гостро постає питання досягнення кращої якості освіти, особливо в аспекті якості підготовки вчителя [4; 5; 6; 7]. Розробка стандартів підготовки сучасних учителів є невід'ємною складовою трансформації вищої освіти в Україні. Водночас часто поза увагою залишаються питання, пов'язані з набуттям майбутніми учителями компетентностей і компетенцій, які забезпечують їх здатність до збереження власного здоров'я у процесі професійної діяльності [16; 26]. У реальній практиці наслідком недостатньої сформованості компетентності індивідуального здоров'язбереження у вчителів є порушення різних складових здоров'я, раннє професійне вигорання, а також зміна професії на іншу [2; 3; 7; 10; 14; 22].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання профілактики захворювань учителів, обумовлених професійними чинниками, розглядаються науковцями різних країн [2; 3; 4; 7; 9; 10; 14; 22]; здійснюється аналіз наявних проблем здоров'я вчителів та пошук шляхів їх усунення. Втім, нагальними залишається багато питань – чому потрібно здійснювати профілактику, наприклад, професійного вигорання, чи порушень голосового апарату, постфактум, тоді, коли у вчителя вже наявні їх ознаки, а іноді – й незворотні наслідки, і коли вже сформований власний стиль викладання? Чи не набагато легше і простіше ввести профілактичні засоби у систему підготовки майбутнього вчителя як складову його професійної компетентності і педагогічної майстерності? Адже чинники ризику здоров'я легше долати у період найбільшої сенситивності – у студентському віці [16; 26; 27; 28].

Ще наприкінці 80-х років ХХ століття лікарем О. О. Дубровським було написано «Відкритий лист лікаря вчителю», який викликав неабиякий резонанс й обговорення у медичній і педагогічній спільноті; натомість він не втрачає своєї актуальності й сьогодні. Поряд із детальним обґрунтуванням причин дидактогенних неврозів у дітей і ролі вчителя у цих процесах, автор наголошує на необхідності «починати виховання і освіту майбутнього вчителя з найголовнішого: з уміння постійно охороняти здоров'я своїх вихованців і своє власне» [15, 17].

Позитивним кроком у вирішенні питання, яке розглядається, стало введення до професійного стандарту підготовки вчителів початкових класів [27] компетенцій, пов'язаних з організацією здоров'язбережувального освітнього середовища та запобіганням професійного вигорання. Втім практичних кроків у змісті підготовки вчителів інших предметних спеціальностей у даному напрямі зроблено недостатньо. Пошук відповідей на означені вище запитання спрямував нашу дослідницьку діяльність на застосування комплексного підходу до формування компетентності індивідуального здоров'язбереження майбутніх учителів і вчителів-практиків у системі неперервної педагогічної освіти [22]. Отримані раніше експериментальні результати [15; 18; 19; 21] дали підстави окреслити можливості для внесення пропозицій щодо стандартизації змісту і вимог до підготовки майбутніх учителів у напрямі їх індивідуального здоров'язбереження.

Метою роботи є практичне узагальнення заходів з реалізації змісту компетентності індивідуального здоров'язбереження вчителів у системі неперервної педагогічної освіти, які б могли стати основою для розробки відповідних складових освітніх стандартів підготовки майбутніх учителів.

Методологія дослідження ґрунтується на системному узагальненні результатів попередніх експериментальних досліджень, аналітико-синтетичному переусвідомленні та інтерпретації отриманих даних, схематично-графічному представленні узагальненої інформації.

Виклад основного матеріалу. Експериментальне дослідження, спрямоване на формування у майбутніх учителів та учителів-практиків компетентності індивідуального здоров'язбереження у системі неперервної педагогічної освіти, проводилось протягом 2014–2019 рр. [15; 18; 19; 21; 22]. Зрозуміло, що на кожному етапі необхідно було передбачити відбір певного освітнього змісту і розробити низку заходів, які б у цілому забезпечували не тільки формування і розвиток усіх складових даної компетентності (психофізичної, емоційно-чуттєвої, ментально-когнітивної, соціально-свідомої, колективно-креативної, соціально-ієрархічної, світоглядної [22; 23; 24]), а й відображали б її практичне втілення. У процесуальному плані це зумовило необхідність формулювання низки часткових завдань, а саме:

- створення здоров'язбережувального освітнього середовища як підґрунтя і передумови для формування та розвитку компетентності індивідуального здоров'язбереження вчителя;
- сприяння збереженню здоров'я студентів-першокурсників під час їх адаптації до умов освітнього процесу педагогічного закладу вищої освіти;
- ретельний відбір змісту навчання, спрямованого на формування компетентності індивідуального здоров'язбереження вчителя;
- етапність і мультиформність впровадження змісту компетентності індивідуального здоров'язбереження вчителя у систему професійної підготовки та перепідготовки вчителя;
- практикоорієнтованість освітнього змісту на індивідуальне здоров'язбереження вчителя у процесі навчання та професійної діяльності;

- організація освітнього процесу з урахуванням вимог до здоров'язбереження його учасників;
- забезпечення наступності змісту навчального матеріалу, спрямованого на формування компетентності індивідуального здоров'язбереження вчителя;
- здійснення валеологічного супроводу студентів у процесі професійної підготовки та учителів-практиків у процесі професійного саморозвитку.

Схематично реалізацію змісту компетентності індивідуального здоров'язбереження вчителів у процесі її формування в системі неперервної педагогічної освіти представлено на рис. 1.

Як видно з рис. 1, основою для формування компетентності індивідуального здоров'язбереження вчителів є здоров'язбережувальне освітнє середовище педагогічного закладу вищої освіти, в якому повинні здійснюватися: адаптація студентів-першокурсників до умов навчання, а також їх первинне знайомство з майбутньою професією; виховний вплив на формування індивідуального здоров'язбереження і здорового способу життя студентів; розробка змісту навчання, спрямованого на формування компетентності індивідуального здоров'язбереження майбутніх учителів; апробація отриманого досвіду індивідуального здоров'язбереження на моделях, наближених до реальної педагогічної діяльності; валеологічний супровід студентів у вигляді індивідуального психовалеологічного консультування.

Рис. 1. Схема реалізації змісту компетентності індивідуального здоров'язбереження вчителів у процесі її формування в системі неперервної педагогічної освіти

Узагальнено діяльність куратора академічної групи з формування усіх складових компетентності індивідуального здоров'язбереження студентів педагогічних ЗВО зображено на рис. 2.

Рис. 2. Напрями роботи куратора академічної групи з формування компетентності індивідуального здоров'язбереження студентів – майбутніх учителів

Примітки. На рисунку (тут і далі) позначені складові компетентності індивідуального здоров'язбереження вчителя: 1 – психофізична; 2 – емоційно-чуттєва; 3 – ментально-когнітивна; 4 – соціально-свідома; 5 – колективно-креативна; 6 – соціально-ієрархічна; 7 – світоглядна, які, відповідно, впливають на розвиток фізичного, психічного, розумового, соціального, професійного, морального і духовного здоров'я [22; 23].

Як показано на рис. 2, під час процесу адаптації студентів-першокурсників до умов освітнього процесу педагогічного ЗВО куратор має можливість впливати на формування у них усіх складових компетентності індивідуального здоров'язбереження. Різні форми роботи та засоби виховного впливу можуть бути спрямовані як на розвиток усіх складових одночасно, так і спеціально орієнтуватись на корекцію окремої складової у разі потреби. Загалом правильно організована робота куратора є одним із важелів здоров'язбережувального освітнього середовища, який прямо або опосередковано допомагає студентові спрямувати свою активність на свідому турботу про власне здоров'я. Розроблений нами методичний посібник для кураторів академічних груп педагогічних ЗВО [20] висвітлює особливості діяльності та основні функції куратора академічної групи; допомагає визначитись з напрямками здоров'язбереження майбутніх учителів, які належать до сфери його виховної роботи; вміщує практичні поради з моніторингу стану здоров'я студентів і методичні розробки тематичних кураторських годин для студентів педагогічних спеціальностей, які є, з одного боку, діагностичними для куратора, а, з іншого – допомагають студентові у самопізнанні і саморозвитку.

Окрім роботи куратора, виховний вплив на формування індивідуального здоров'язбереження і здорового способу життя студентів створюється самим освітнім середовищем педагогічного ЗВО. Якщо це середовище організовано як здоров'язбережувальне, то у ньому створюються умови для формування усіх складових компетентності індивідуального здоров'язбереження майбутнього вчителя, а саме:

- дотримання оптимальних санітарно-гігієнічних норм освітлення, теплового та повітряного режиму, вологого прибирання, шумового навантаження тощо;
- виконання правил безпеки життєдіяльності;
- естетичне оформлення навчальних та допоміжних приміщень;
- створення позитивного емоційного фону під час навчальних занять та між ними;
- урахування динаміки працездатності студентів під час навчальних занять – проведення рухових пауз, релаксаційних хвилинок тощо;
- використання активних та інтерактивних форм і методів навчання;
- забезпечення психологічного і валеологічного супроводу студентів протягом усього періоду навчання;
- організація цікавого й різноманітного активного дозвілля студентів;

- організація і проведення заходів, що сприяють вторинній профорієнтації, цілеспрямованому працевлаштуванню;
- допомога тим, хто навчається, у виборі індивідуальної освітньої траєкторії;
- застосування стилів взаємодії викладачів, студентів, керівництва підрозділів та ЗВО в цілому на засадах педагогіки співробітництва;
- провадження здоров'язбережувальної діяльності у межах задекларованих місії, візії та цінностей закладу вищої освіти.

Зрозуміло, що повноцінне створення таких умов є спільною задачею усього колективу ЗВО. Водночас у межах навчального підрозділу (факультету, інституту) значна частка цієї задачі має вирішуватись педагогічним колективом; успішність її реалізації великою мірою залежить від активності кожного викладача. Напрями діяльності викладачів педагогічного ЗВО з формування складових компетентності індивідуального здоров'язбереження студентів – майбутніх учителів показано на рис. 3.

Рис. 3. Напрями роботи викладача педагогічного ЗВО з формування компетентності індивідуального здоров'язбереження студентів – майбутніх учителів

Формування кожної складової компетентності індивідуального здоров'язбереження майбутніх учителів можливе у межах викладання будь-якої дисципліни (рис. 3). Тут викладач не тільки виконує функцію суб'єкта освітнього середовища, але й сам стає безпосередньою складовою цього середовища, яка здійснює здоров'язбережувальний та мотиваційний вплив на студента шляхом валеологізації навчальних дисциплін.

Саме викладач привчає студентів до забезпечення ними комфортних умов навчання для себе: провітрювання аудиторій перед заняттям або на занятті, регуляції освітлення, контроль теплого режиму тощо. Динамічний стереотип, який формується у майбутнього вчителя під час регулярного акцентування уваги на елементарних засобах збереження і зміцнення здоров'я, є основою для подальшого набуття ним здоров'язбережувальної компетентності, вплив якої буде спрямований і на його учнів.

Обов'язковим елементом здоров'язбережувальної діяльності викладача ЗВО є візуальний моніторинг стану здоров'я та функціонального стану студентів під час занять та у позанавчальний час. Він полягає у відстеженні можливих зовнішніх проявів преморбідних станів (від лат. *prae* – перед і *morbus* – хвороба) або ранніх ознак захворювання під час перевірки присутніх на занятті та спілкування на перервах. Іноді уважність викладача також дозволяє вчасно виявити ознаки девіацій, пов'язаних із вживанням психоактивних речовин, що може бути загрозливим для здоров'я студента. Нехтувати принципом «подивись кожній дитині в очі перед початком уроку» у жодному разі не можна, оскільки він допомагає уникнути непередбачуваних ситуацій, пов'язаних з небезпекою для здоров'я студента.

Суттєвим внеском викладача у формування компетентності індивідуального здоров'язбереження майбутнього вчителя є навчання студента відчувати сигнали власного тіла, прислухатись до них і вчасно реагувати на тілесні «запити». Мається на увазі рухове зняття напруження і перенапруження м'язів після тривалого сидіння, вчасне вживання питної води для тамування спраги, зняття психофізіологічних

симптомів алоstaticного навчального навантаження, зменшення втоми очей тощо. Для цього корисним є використання рухових (динамічних), релаксаційних та / або активізаційних пауз (залежно від ситуації) безпосередньо під час заняття.

Практика показує, що найкращим засобом формування практичних здоров'язбережувальних навичок у майбутніх вчителів є щоденне відпрацювання їх під час навчальних занять у вигляді динамічних пауз. Витративши 3–5 хвилин на виконання однієї вправи за заняття, студент не тільки фактично формує у себе відповідну навичку, але й отримує досвід створення здоров'язбережувальної навчальної атмосфери, емоційне задоволення, стимул до активного подальшого навчання.

Серед профілактичних і терапевтичних заходів, спрямованих на відвернення професійно обумовлених захворювань, найбільше уваги слід приділяти попередженню порушень опорно-рухового апарату, зору і слуху, серцево-судинної, дихальної і нервової систем, оскільки вони найчастіше зустрічаються у вчителів. Відповідно повинні цілеспрямовано формуватися світоглядна, соціально-ієрархічна, колективно-креативна і соціально-свідома складові компетентності індивідуального здоров'язбереження вчителя. Розвиток емоційного інтелекту, оптимістичного світосприйняття, забезпечення позитивної емоційної атмосфери в освітньому середовищі, а також залучення до творчої діяльності, яка викликає позитивні емоції, сприятливо позначається на показниках професійного вигорання і знижує темпи старіння. Водночас це сприяє формуванню емоційно-чутевої складової компетентності індивідуального здоров'язбереження. Розвиток ментально-когнітивної складової компетентності індивідуального здоров'язбереження вчителя потрібно здійснювати шляхом надання студентам можливостей критичного переосмислення власного стилю і способу життя, професійних відносин, професійного самоставлення тощо на основі надання знань про індивідуальне здоров'я як систему та його зв'язок із системою соціальних відносин людини.

Освітньо-професійні програми підготовки майбутніх учителів-предметників повинні коректуватись з огляду на специфіку спеціалізації. Так, студентам усіх педагогічних спеціальностей, окрім вчителів фізичної культури, потрібно надавати допомогу у формуванні психофізичної складової компетентності індивідуального здоров'язбереження для зниження біологічного віку. Це пов'язано з підвищенням рухової активності, зміцненням кардіореспіраторної системи, застосуванням тілесної терапії. Для майбутніх учителів історії, природничих спеціальностей (хімії, біології, географії) та початкового навчання потрібно сприяти зниженню психологічного віку шляхом привнесення новизни у повсякденну і професійну діяльність, розширення зони комфорту, формування колективно-креативної і світоглядної складових компетентності індивідуального здоров'язбереження. Істотну увагу потрібно приділяти заходам зі зниження біологічного віку і рівня емоційного вигорання у вчителів філологічних спеціальностей (іноземної мови, зарубіжної літератури та української мови і літератури), оскільки специфіка їхньої діяльності супроводжується явищами гіподинамії, деперсоналізації та емоційного виснаження. Для студентів цих спеціальностей корисним буде підвищення рухової активності, вправи для розвитку опорно-рухового апарату, профілактики порушень хребта та серцево-судинних захворювань, психоемоційне розвантаження тощо. Для вчителів фізичної культури бажано більше уваги приділяти корекції психологічного віку і рівня вигорання, оскільки біологічний вік у них, як правило, нижче паспортного, а темпи психологічного старіння вищі.

Висновки і пропозиції. Впровадження професійних стандартів у підготовку сучасного вчителя потребує практичної узгодженості і забезпечення наступності між закладом вищої освіти і закладом загальної середньої освіти, де відбуватиметься професійна соціалізація молодого фахівця. Цілісність організації освітнього середовища ЗВО і системність дій викладачів у напрямі формування компетентності індивідуального здоров'язбереження студентів – майбутніх учителів – є необхідними складовими їхньої підготовки до виконання таких трудових функцій, як «Створення освітнього середовища», «Рефлексія і професійний саморозвиток» (якщо спиратись на формулювання стандарту [27]).

Представлені у даній роботі напрями діяльності викладачів з формування компетентності індивідуального здоров'язбереження студентів педагогічного ЗВО є прикладом для впровадження, що забезпечує реалізацію професійного стандарту через внесення відповідних доповнень до освітніх програм підготовки майбутніх учителів різних спеціальностей.

References

1. Common European Principles for Teacher Competences and Qualifications. European Commission, 2005. 5 p. URL : <http://www.pef.uni-lj.si/bologna/dokumenti/eu-common-principles.pdf>
2. ETUCE (European Trade Union Committee for Education) (2008). Teacher Education in Europe. An ETUCE Policy Paper. Brussels : ETUCE, 170 p.
3. Munn, C. (2013). Mental Health and Becoming a Teacher: A Narrative on the Experiences and Identities of Teacher Candidates. Degree: Department of Graduate and Undergraduate Studies in Education, Brock University. URL: <http://hdl.handle.net/10464/4349>
4. Oruç, N. (2013). Early Teacher Identity Development. *Procedia – Social and Behavioral Sciences*. Volume 70. 25 January. Pp. 207–212. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2013.01.056>

5. Panggabean, M. S., & Himawan, K. K. (2016). The Development of Indonesian Teacher Competence Questionnaire. *Journal of Educational, Health and Community Psychology*, 5(2), 1. <https://doi.org/10.12928/jehcp.v5i2.5134>
6. Rasmussen, J. & Dorf, H. (2009). Quality in Teacher Education. *Teacher Education Policy in Europe (TEPE) Conference*. Umea University, Sweden. P. 48–59.
7. Richter, D., Kunter, M., Klusmann, U., Lüdtke, O. & Baumert, J. (2011). Professional development across the teaching career: Teachers' uptake of formal and informal learning opportunities. *Teaching and Teacher Education*. 27 (1), 116-126. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.tate.2010.07.008>
8. Russell, E. M., Williams, S. W., & Gleason-Gomez, C. (2010). Teachers' Perceptions of Administrative Support and Antecedents of Turnover. *Journal of Research in Childhood Education*, 24(3), 195–208. <https://doi.org/10.1080/02568543.2010.487397>
9. Sathyanarayan, M., Boominathan, P., & Nallamuthu, A. (2019). Vocal Health Practices Among School Teachers: A Study From Chennai, India. *Journal of Voice*, 33(5), 812.e1-812.e7. <https://doi.org/10.1016/j.jvoice.2018.04.005>
10. Scheuch, K., Haufe, E. & Seibt, R. (2015). Teachers' Health. *Deutsches Ärzteblatt International*; 112 (20): 347-356; DOI: 10.3238/arztebl.2015.0347
11. Schratz, M. (2014). The European teacher: transnational perspectives in teacher education policy and practice. *CEPS Journal*, 4, Pp. 11–27. URN: urn:nbn:de:0111-pedocs-100570
12. Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area (ESG). K. : CS Ltd., 2015. 32 p.
13. Standardy kształcenia nauczycieli : Rozporządzenie ministra edukacji narodowej i sportu z dnia 7 września 2004 r. Dz. U. z dnia 22 września 2004 r. URL : <http://www.oswiata.abc.com.pl/akt/-/akt/dz-u-2004-207-2110>
14. Travers, C. J., & Cooper, C. L. (1993). Mental health, job satisfaction and occupational stress among UK teachers. *Work & Stress*, 7(3), 203–219. <https://doi.org/10.1080/02678379308257062>
15. Zhara, H. (2015). Interrelation of future teachers' health and their professional comfort zone: analysis of the problem. *European Humanities Studies: State and Society_4* 2014-2015. Slupsk. 207 p. Pp. 136–149. URL : <http://www.ehs-ss.pl/pl/archiwum/2014-2015/nr4>
16. Гаркуша С. В. Сучасні тенденції у стані здоров'я дітей і молоді в умовах навчання. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту* : зб. наук. пр. [за ред. Єрмакова С. С.]. Харків : ХДАДМ (XXIII), 2013. № 10. С. 7–11.
Harkusha, S. V. (2013). Suchasni tendentsii u stani zdorovia ditei i molodi v umovakh navchannia [Current trends in the health status of children and young people in educational conditions]. *Pedahohika, psykhohiia ta medyko-biologichni problemy fizychnoho vykhovannia i sportu – Pedagogy, psychology and medical and biological problems of physical education and sports*, 10, 7–11.
17. Дубровский А. А. Открытое письмо врача учителю: Здоровье детей – будущее народа. : Учеб. изд. М. : Просвещение, 1988. 30 с.
Dubrovskiy, A. A. (1988). Otkryitoe pismo vracha uchitelyu: Zdorove detey – buduschee naroda. [An open letter from the doctor to the teacher: Children's health is the future of the people]. Moscow, Russia : Prosveschenie.
18. Жара Г. І. Динаміка показників індивідуального здоров'я майбутніх учителів у процесі бакалаврської підготовки. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія № 15. Науковопедагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)*: зб. наукових праць / За ред. О. В. Тимошенка. К. : Видавництво НПУ імені М.П. Драгоманова, 2019. Випуск 5 К (113)19. 345 с. С. 122–126.
Zhara, H. I. (2019). Dynamika pokaznykiv individualnoho zdorovia maibutnikh uchyteliv u protsesi bakalavrskoi pidhotovky [The dynamics of future teachers' individual health indexes on the stage of bachelor's training]. *Naukovyi chasopys Natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni M. P. Drahomanova. Naukovopedahohichni problemy fizychnoi kultury (fizychna kultura i sport) – M. P. Drahomanov NPU Scientific Bulletin. Series 15. Scientific and pedagogical problems of physical culture (physical culture and sport)*, Vol. 5 K (113)19, 122–126.
19. Жара Г. І. Динаміка стану здоров'я і зони професійного комфорту майбутніх учителів на етапі магістерської підготовки. *Вісник Черкаського університету. Серія: Педагогічні науки*, 2019, № 2. С. 185–190. DOI 10.31651/2524-2660-2019-2-185-190.
Zhara, H. I. (2019). Dynamika stanu zdorovia i zony profesiinoho komfortu maibutnikh uchyteliv na etapi mahisterskoi pidhotovky [The dynamics of future teachers' health status and their professional comfort zone on the stage of master's training]. *Visnyk Cherkaskoho universytetu. Serii: Pedahohichni nauky – Bulletin of the Cherkasy Bohdan Khmelnytsky National University. Series: Pedagogical Sciences*. Vol. 2, 185–190. DOI: 10.31651/2524-2660-2019-2-185-190.

20. Жара Г. І. Порадник для куратора, або Як навчити студента бути здоровим та успішним : методичний посібник для кураторів академічних груп педагогічних ЗВО. Чернівці : Десна Поліграф, 2019. 100 с.
Zhara, H. I. (2019). Poradnyk dlia kuratora, abo Yak navchyty studenta buty zdorovym ta uspishnym : metodychnyi posibnyk dlia kuratoriv akademichnykh hrup pedahohichnykh ZVO [Counselor for the Curator, or How to Teach a Student to Be Healthy and Successful: A methodical guide for curators of academic groups of pedagogical higher educational institutions]. Chernihiv, Ukraine : Desna Polihraf.
21. Жара Г. І. Динаміка показників індивідуального здоров'я учителів в умовах педагогічного експерименту. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології* : наук. журнал, 2019, № 3 (87). С. 233–249. DOI 10.24139/2312-5993/2019.03/233-249.
Zhara, H. I. (2019). Dynamika pokaznykiv indyvidualnoho zdorovia uchyteliv v umovakh pedahohichnoho eksperymentu [Dynamics of teachers' individual health parameters in terms of pedagogical experiment]. *Pedahohichni nauky: teoriia, istoriia, innovatsiini tekhnologii – Pedagogical sciences: theory, history, innovative technologies*, Vol. 3(87), 233–249. DOI 10.24139/2312-5993/2019.03/233-249.
22. Жара Г. І. Системні детермінанти процесу формування компетентності індивідуального здоров'язбереження вчителя у неперервній педагогічній освіті. *Інноваційна педагогіка* : науковий журнал, 2019, Випуск 11. Том 1. С. 137–141.
Zhara, H. I. (2019). Systemni determinanty protsesu formuvannia kompetentnosti indyvidualnoho zdoroviazberezhenia vchytelia u neperervnii pedahohichnii osviti [System determinants of the process of formation of teacher's individual health preservation competence in the continuous pedagogical education]. *Innovatsiina pedahohika – Innovative Education*, Vol. 11. Issue 1, 137–141.
23. Жара Г. І. Структура індивідуального здоров'я людини з позицій причинно-системного підходу. *Загальна теорія здоров'я та здоров'язбереження* : колективна монографія / за заг. ред. проф. Ю. Д. Бойчука. Харків : Вид. Рожко С. Г., 2017. С. 26–33.
Zhara, H. I. (2017). Struktura indyvidualnoho zdorovia liudyny z pozytsii prychynno-systemnoho pidkhodu [The structure of individual human health from the standpoint of a causal systemic approach]. *Zahalna teoriia zdorovia ta zdoroviazberezhenia – General Health Theory and Health Preservation: A Collective Monograph*. Yu. D. Boichuk (Ed.). Kharkiv, Ukraine : Vyd. Rozhko S. H.
24. Жара Г. І. Форми і методи реалізації змісту компетентності індивідуального здоров'язбереження майбутніх учителів. *Наука і освіта: Науково-практичний журнал Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського*, 2016, № 8/CXXXXIX. С. 52–57. DOI: <https://doi.org/10.24195/2414-4665-2016-8-11>
Zhara, H. (2016). Formy i metody realizatsii zmistu kompetentnosti indyvidualnoho zdoroviazberezhenia maibutnykh uchyteliv [Forms and methods of the realization of future teachers' individual health preservation competence content]. *Nauka i osvita – Science and education*, 8/CXXXXIX, 52–57. DOI: <https://doi.org/10.24195/2414-4665-2016-8-11>
25. Концепція розвитку педагогічної освіти. Затверджено наказом Міністерства освіти і науки України від 16 липня 2018 року № 776. URL : <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-koncepciyi-rozvitku-pedagogichnoyi-osviti> (дата звернення: 23.10.2019).
Kontseptsiiia rozvytku pedahohichnoyi osvity. Zatverdzheno nakazom Ministerstva osvity i nauky Ukrainy vid 16 lypnia 2018 roku № 776 [The concept of development of teacher education. Approved by the order of the Ministry of Education and Science of Ukraine of July 16, 2018 № 776]. Retrieved from <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-koncepciyi-rozvitku-pedagogichnoyi-osviti>.
26. Носко М. О., Гаркуша С. В. & Вертель А. В. Сучасні фактори ризику для здоров'я учнів і студентів. *Вісник Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка. Серія: Педагогічні науки*, Вип. 3 (159), 2019. С. 267–273. DOI: 10.5281/zenodo.3477775
Nosko, M. O., Harkusha, S. V. & Vertel, A. V. (2019). Suchasni faktory ryzyku dlia zdorovia uchniv i studentiv [Current risk factors for pupils' and students' health]. *Visnyk Natsionalnoho universytetu «Chernihivskiy kolehium» imeni T. H. Shevchenka. Seriya: Pedahohichni nauky – Bulletin of the T. H. Shevchenko National University «Chernihiv Colehium»*. Series: *Pedagogical Sciences*, 3 (159), 267–273. DOI: 10.5281/zenodo.3477775
27. Носко М. О., Гаркуша С. В., Воеділова О. М. Здоров'язберезувальні технології у фізичному вихованні : монографія. Київ : СПД Чалчинська Н. В., 2014. 300 с.
Nosko, M. O., Harkusha, S. V., Voiedilova, O. M. (2014). Zdoroviazbereshuvialni tekhnologii u fizychnomu vykhovanni [The health-preserving technologies in physical training education]. Kyiv, Ukraine : SPD Chalchynska N. V.
28. Носко М. О., Грищенко С. В., Носко Ю. М. Формування здорового способу життя: навчальний посібник. К. : «МП Леся», 2013. 160 с.
Nosko, M. O., Hryshchenko, S. V., Nosko, Yu. M. (2013). Formuvannia zdorovoho sposobu zhyttia [A healthy lifestyle forming]. Kyiv, Ukraine: «MP Lesia».
29. Професійний стандарт «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти». Затверджено Наказом Міністерства соціальної політики України 10.08.2018 року № 1143. URL: <http://nus.org.ua/wp-content/uploads/2018/08/20180815.pdf>

Profesiinyi standart «Vchytel pochatkovykh klasiv zakladu zahalnoi serednoi osvity». Zatverdzheno Nakazom Ministerstva sotsialnoi polityky Ukrainy 10.08.2018 roku № 1143 [Professional standard «Primary School Teacher Of Secondary Educational Institution». Approved by the Order of the Ministry of Social Policy of Ukraine, August 10, 2018 № 1143.]. Retrieved from URL: <http://nus.org.ua/wp-content/uploads/2018/08/20180815.pdf>

Nosko M.

ORCID 0000-0001-9903-9164
 Researcher ID C-6263-2017
 Scopus-Author ID 56880089100

Full member (academician) of the NAPS of Ukraine,
 Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Rector of
 T. H. Shevchenko National University «Chernihiv Colehium»
 (Chernihiv, Ukraine) E-mail: rektor@chnpu.edu.ua

Zhara H.

ORCID 0000-0002-8092-542X
 Researcher ID R-7389-2017

PhD in Pedagogical science, Associate Professor,
 Associate Professor at the Department of
 Biological Bases of Physical Education, Health and Sports,
 T.H. Shevchenko National University «Chernihiv Colehium»
 (Chernihiv, Ukraine) E-mail: zhannafarm@gmail.com

TEACHER'S INDIVIDUAL HEALTH PRESERVATION COMPETENCE AS A COMPONENT OF EDUCATIONAL STANDARDS

The article deals with the problem of individual health preservation competence issues introducing into the professional standards of various subject teachers training.

The purpose is to summarize practically the measures for the implementation of the content of teacher's individual health preservation competence in the system of continuous pedagogical education, which could become the basis for the development of appropriate components of educational standards of future teachers' training.

Methodology. Methods of systematic generalization of the results of previous experimental studies, analytical and synthetic re-awareness and interpretation of the obtained data, schematic and graphical representation of the generalized information were used.

Scientific novelty. Practical ways of realization the content of individual health preservation competence in future teachers training are substantiated. Possible roles and directions of activity in these processes of pedagogical higher educational institution as a whole, as well as of teachers and curators of academic groups in particular are shown.

Conclusions. The introduction of professional standards into the modern teachers' professional training requires practical coherence and continuity between higher educational institutions and general secondary educational institutions, where the professional socialization of the young specialist will take place. The integrity of the educational environment organization in a higher educational institution and the systematic actions of university teachers in the development of individual health preservation competence in students – future teachers – are necessary components of their training. The directions of university teachers' activity on individual health preservation competence forming in students of pedagogical higher educational institutions, presented in the article, are an example for implementation, which ensures the realization of the professional standard by introducing appropriate additions to the educational programs of future teachers of different specialties training.

Keywords: teacher, health, individual health preservation competence, educational standard, occupational training.

Стаття надійшла до редакції 02.03.2020

Рецензент: доктор педагогічних наук, професор С. В. Гаркуша